

Ook vrouwen kunnen schilderen

■ (tijd) - Berthe Morisot, Mary Cassatt, Eva Gonzalès en Marie Bracquemond, nu zijn het ronkende namen van de 19de-eeuwse schilderkunst. In hun tijd hebben die impressionistische schildersmoeten vechten voor hun bestaansrecht. In Frankfurt hangen hun werken - eenmalig - bij mekaar: een unicum van verfijning, artistiek talent en doorzettingsvermogen.

'De waardigheid van het werk stelt me in staat de kost te verdienen: 5 franc per dagen zelfrespect.' Dat schreef Mary Cassatt rond 1882. Niet dat ze het geld nodig had; ze was welstellend genoeg, geboren in een rijke Pittsburghse familie van grootindustriëlen. Haar kringen waren de topzakel van Amerika, zoals de ondernemersfamilie Havemeyer die een president leverde en de bankier James Stillmann. Cassatt adviseerde hen voor hun artistieke investeringen. Precies die bloeiende Amerikaanse kunstmarkt heeft Cassatt voorverteld. In behoud. Cassatt (1844-1926) weigerde evenwel een huwelijksaanbod van een van die welvarende Amerikanen. Ze verkoos vrijgezel te blijven om zich helemaal voor haar kunst te kunnen inzetten. Een gehuwde vrouw in de 19e eeuw oefende immers geen beroep uit.

Edma Morisot de zus van Berthe, goede haar verf en penselen in de winkel nadat ze was getrouwd. Marie Bracquemond (1840-1916) stopte met schilderen wegens de jaloezie van haar man. Enkel Berthe Morisot (1841-1895) bouwde een artistieke carrière uit. Ze nam deel aan alle tentoonstellingen van de Impressionisten. Impressionisme, een schilderstijl die in de tweede helft van de 19e eeuw door de kunstrijk misprezen werd en als 'vrouwelijk' werd bestempeld.

De twee niet afgewerkte zelfportretten van Morisot die op de tentoonstelling hangen, tonen een eerder robuuste vierde figuur. Berthe die altijd haar meisjesnaam bewaart (nu nog een zeldzaamheid in Frankrijk) werd echter wel volmondig gesteund door haar echtgenoot, Eugène Manet, de broer van de bedenker van het beroemde, blote 'Le Déjeuner sur l'Herbe'. Ook die erkende grootmeester was van oordeel dat de zusjes Morisot talent hadden maar 'wat jammer dat ze geen man waren'.

Berthe Morisot en Mary Cassatt waren de beste vriendinnen, een vrouwenennetwerk dat mekaar steunde. Wanneer Mary Japanse prenten ontdekt, deelt ze haar inzichten met haar collega. Japanse prenten waren na de politieke opening van Japan en de daaropvolgende handelekcontacten, volop in de mode en Claude Monet was er een hevig verzamelaar van. Op de tentoonstellingen hangen tekeningen van Mary Cassatt die

'Twee zusters' van Mary Cassatt, die verkoos vrijgezel te blijven om zich helemaal voor haar kunst te kunnen inzetten.

” Vrouwen hadden, dacht men, niet de intellectuele capaciteit om het fysieke, de werkelijkheid in iets spiritueels te transformeren.

lijk geïnspireerd door de vlakke Japanse prenten met hun typische zwarte belijning. Tekeningen met hetzelfde thema bewijzen dat Berthe en Mary overleg pleegden: zoals een schets van het toilet van een vrouw, een vrouw met een half naakt bovenlijf in haar boedoir. Het is een geliefd thema van Degas, met wie Mary bevriend was.

De Amerikaanse was goed geïntegreerd in de Parijse impressionistische kring. De onderwerpen van haar schilderijen zijn daarbij veelzijdig: scènes in theaters en in de opera. Vooral haar Amerikaanse opdrachtgevers waren gek op die evocaties van een altijd flir-

tende en fluitende Franse lichtstad. In de tweede helft van de 19e eeuw was Parijs de hoofdstad van plezier en vermaak, van het flaneeren langs boulevards, het lenterfanten op café, het 'socialiseren' in theater. Een deftige dame mocht echter niet alleen en ongeschapeerde de straat op.

Eva Gonzalès (1847-1883) schildert het portret van haar zus Jeanne en haar echtgenoot Guémard in de loge van het Théâtre des Italiens. De man behoort tot de jonge vrouw. Een paar jaar na Eva's dood trouwen schoonzoon en schoonzus met elkaar. Het is een sterk schilderij, maar niet het enige in de korte carrière van Eva Gonzalès. Op haar 19de besefte ze al dat ze in de vrouwenklas van schilder Charles Chaplin niet veel te leren heeft en ze vraagt raad aan Edouard Manet, die inzicht hoeveel talent de jonge vrouw heeft. Alleen al het doek 'Le Réveil', de sensuele suggestie van een jonge vrouw die in een wolk van wit linnengoed in bed blijft lummelen, wijzen op een geïnterd aanstormend talent. Of het portret van een vrouw - waarschijnlijk weer haar zus - met haar bloze rug naar de toeschouwer geleerd. Het schilderij heet 'De haarwring' en de anonieme vrouw is zoals zoveel tijdgenotes - vervroegen in haar eigen bestaan.

Vrouwbeelden zijn een geliefd thema van de vier impressionistes. Is het zo verwonderlijk dat vrouwen die willen schilderen hun tevelicht zoeken met modellen die voor de hand liggen? Hun zus, hun kind, de tuin, de horensia's, de pijenoren. Eva Gonzalès schildert haar zelfportret. Een somber klijvende vrouw. Ze sterft ook op haar 36ste aan een embolie, luttele tijd na de geboorte van haar enige zoon.

Het levensgrote schilderij waarmee Marie Bracquemond doorbreekt, is het portret van haar zus Louise, helemaal gehuld in een witte frulenkruk van organza.

Berthe Morisot schildert jaar na jaar haar opgroeiende dochter Julie, maar ook - en dat is wel revolutionair - haar man Eugène spelend en lezend met zijn kind. Dat een man zich met kinderen bezighoudt, is hoogst ongebruikelijk in de 19de eeuw.

Maar deze vrouwen doorbraken een sociaal en artistiek taboe. Gedreven gaan ze voor hun passie en zoeken daarvoor een oplossing op hun maat. Het impressionisme dat uit het karkan van de conservatieve, historische en classicistische schilderkunst breekt, geeft hen daartoe de mogelijkheid. Impressionisme bespeelt alledaagse tafelen, snapshots van momenten uit het bestaan: het uitgaansleven, het huiselijke leven, muzieklippen, de lectuur, de vrienden onder mekaar, de namiddagthee in de tuin. Het

lijkt wel altijd lente in de schilderijen van Berthe Morisot. De zachte roze, blauwe, groene tinten, worden op deze tentoonstelling nog extra geaccentueerd door de zorgzame keuze van de tauplekleurige wanden.

De 19de eeuw was een mannenrijk politiek, economisch en cultureel hadden zij het voor het zeggen. Vanaf het midden van de 19de eeuw eisten vrouwen ook hun rechten op: stemrecht en toegang tot onderwijs. Want in academies werden vrouwen niet toegelaten. Hun aanwezigheid zou mannelijke artiesten in spe weleens kunnen verwarren. Bovendien bestond kunst - volgens de 19de eeuwse theorie - erin de werkelijkheid te overstijgen. Vrouwen hadden, dacht men, niet de intellectuele capaciteit om het fysieke, de werkelijkheid in iets spiritueels te transformeren. Daarenboven waren de lessen voor al studies naar naaktmodellen, want het (na)tekenen van een naaktmodel werd als het summum van artistiek kunnen beschouwd. Levensbeschouwelijke lessen zouden bovendien de vrouwelijke gezonde id aantasten en haar aangeboren zin voor zuiverheid en delicateheid en haar gevoel voor schaamte frukken. En nog een reden om vrouwen te weren van scholen was de mannelijke vrees voor concurrentie. Mary Cassatt was de enige die een officiële oplei-

ding aan de Academie voor Schone Kunsten in Pennsylvania had gevolgd. De drie andere dames hadden hun kunnen verworven via privéonderwijs en op hun tanden bijten.

De jaloezie van mannen was geen fabeltje. Relix Bracquemond een erkende graveur en ontwerper van decoraties van Sévresporcelain, had het moeilijk met het talent van zijn vrouw die ook voor hem ontwierp en die hij op alle mogelijke manieren probeerde te kleineren en te verminderen. En Marie kon schilderen, dat bewijst het laatste schilderij van de tentoonstelling: 'Onder de lamp' stelt een schijnbaar intimistische vriendinbezoek van de schilder Sisley en zijn vrouw voor. De eettafel staat gedekt met Sévresporcelain, een wijfles, waterkaraf, brood en gerechten. De schilder loest in het schemerdonker naar zijn vrouw en zij staart uit het venster: een klein hoekje van het schilderij als ontspanning. Een suggestievere samenstelling van die burgerlijke, machistische 19de eeuw bestaat niet.

■ De tentoonstelling 'Impressionistinnen; Berthe Morisot, Mary Cassatt, Eva Gonzalès, Marie Bracquemond' is tot 1 juni te zien in de Kunsthalte Schirn, Römerberg, Frankfurt, tel 00.49.69.29.98.82, www.impressionistinnen.de

'Herroom Bouzler en haar dochter', 1874. (Berthe Morisot)

ANTIËK, KUNST & DESIGN

Uw advertentie hier? Contacteer Treatment (0)425.15.14 - rubrieken@treatment.be

ART FAIR
SCULPTUREN - BEELDWERK
MANIERISMEN
LEVENSDIENST van 7 tot 18 uur
11 - 21 uur

www.sculpturefair.be

THE ROMANTIC
AGENCY
BOOK &
AUCTION

BOEKEN- EN P
14 & 15 ma

Getijdenboek 15de e. Miniatur
16de e. Boethius, 1485. Oude
numismatiek. Boekbanden. V
wereldballen. Devotie-prent
postkaarten. Foto's. Archite
Oude en moderne gravure
Belangrijke collectie G. H. L.

Kijkdagen: 8 - 10 -
Of vooraf na afspraak. Cal
Aquaductstraat 40
Tel 32 2 644 10 55
auction@romanticagency.com